

УДК [811.161.2'243'38:378.091.33]:655(477)

**ВИДАВНИЧА ТЕМАТИКА
В ТЕКСТАХ ДЛЯ ЧИТАННЯ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ:
АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

Роман Сотник

*Львівський національний університет імені Івана Франка
катедра українського прикладного мовознавства
вул. Університетська, 1, кімн. 233, Львів, Україна
тел.: 032 239 43 55
e-mail: roman.sotnyk@lnu.edu.ua
<http://orcid.org/0009-0001-0122-3594>*

Розглянуто матеріали видавничого спрямування, використані на заняттях з лінгвокраїнознавства для іноземних студентів. Із основних видів мовленнєвої діяльності, зокрема слухання, говоріння, читання і письмо, саме читання посідає вагоме місце під час опанування іноземної мови. Йому присвячено чимало праць науковців-методистів (Г. Швець, Б. Сокіл, І. Дроздова, Н. Станкевич та ін.), які досліджують та описують різні форми і методи роботи з текстами різних стилів. Провідне місце у навчальному процесі посідають тексти загальнолюдського спрямування, а також фахові, пов'язані із майбутньою спеціальністю сьогоденних студентів. Вважаємо, що текстові матеріали з видавничої сфери заглиблюють іноземців у національно-історичну тематику, дають можливість опанувати термінологію, якою послуговуються не тільки фахівці, а й пересічні громадяни будь-якої держави, будуть корисними тим студентам, які мають наміри пов'язати свою майбутню діяльність з журналістикою, книговидавництвом, видавничими процесами. Варто додати, що лексика з цієї сфери стане в пригоді російськомовним українцям, які зараз є переселенцями, перейшли на державну мову у спілкуванні, вдосконалюють свої знання та навички володіння українською.

На сучасному етапі видавнича справа охоплює редакційно-видавничу діяльність, журналістику, поліграфію, видавничий бізнес, інформаційно-бібліотечну галузь. Основними видами друкованих видань є книга, газета, журнал. Кожен вид друкованої продукції має свою історію, принципи розвитку, місце в суспільстві та особливості технології виробництва. Попри те, що паперова продукція сьогодні значно поступається електронній, видавництва продовжують існувати, нерідко отримують друге дихання, розвиваються, освоюють нові ринки та заповнюють відповідні ніші у світовому просторі друкованого слова, отримують престижні премії на міжнародних конкурсах, а також використовують можливості розповсюдження своєї публікованої продукції в різних куточках світу, приваблюючи перекладачів з інших мов. Окресливши сферу видавничої справи та її здобутки, зроблено кілька екскурсів в її історію, виділено Львів як прабатьківщину видавничої справи, що відображено у навчальних текстах різної форми складності. Це сприятиме сприйняттю України як висококультурної нації.

Ключові слова: видавнича справа, лінгвокраїнознавство, навчальні тексти, методика читання, українська мова як іноземна.

DOI:

Окреслення проблеми. Викладання української мови як іноземної передбачає перелік тем для роботи над різними видами мовленнєвої діяльності: слухання, говоріння, читання і письмо. Як зазначає Н. Станкевич, “оволодіння українською мовою як засобом комунікації включає здатність іноземця здійснювати усне спілкування в різноманітних соціально детермінованих ситуаціях, уміння висловлювати свої думки й розуміти мову інших людей, оволодіння графічною системою мови та прийомами вилучення інформації з прочитаного тексту з різним ступенем точності і глибини, уміння вести писемну комунікацію в різних стилях...” [3 : 50]. За допомогою читання людина отримує відповідну інформацію, яка стимулює її ще раз перечитати матеріал, попрацювати над ним, щоб його зрозуміти або ж відкинути через

труднощі сприйняття. Для іноземців читання є одним зі способів пізнання як світу, так і мови. Тому добір текстів дуже важливий процес навчання.

Стан дослідження питання. Текст як навчальний матеріал у вивченні іноземної мови був у полі зору Г. Швець, Б. Сокола, І. Дроздової, Н. Станкевич, які зосередили увагу на текстах різних стилів і запропонували різні види методик та методичних прийомів роботи з ними. Адже кожний навчальний текст повинен поповнювати і розширювати лексичні знання, розвивати усне мовлення, сприяти розумінню прочитаного. Як показали спеціальні опитування, близько 90 відсотків випадків вивчення іноземних мов припадає на читання іншомовних текстів і лише 10 відсотків – на усне спілкування [4]. При освоєнні вміння читати іноземною мовою є три важливі правила:

- З'ясувати значення незнайомих слів.
- Зберігати ці значення тут же, на полях книги (газети, журналу), або, бажано, на окремому аркуші.
- Повторювати і запам'ятати їх.

Іноземною мовою художню літературу читати важче, ніж тексти за своєю спеціальністю – це загальне правило. Для того, щоб читати художню літературу вільно, майже не звертаючись до словника, треба освоїти приблизно 8 000 слів, а літературу за фахом – всього близько 4 000.

Мета статті – розглянути тексти видавничої справи як навчальний матеріал у процесі вивчення української мови як іноземної. Такі тексти ще не були в полі зору методистів. Однак уважаємо, що вони будуть цілком доречні для тих, хто вирішив пов'язати свою майбутню діяльність з журналістикою, книговидавництвом, видавничими процесами. Ця лексика стане в пригоді російськомовним українцям, які перейшли на державну мову у спілкуванні і зараз є переселенцями.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні видавнича справа охоплює редакційно-видавничу діяльність, журналістику, поліграфію, видавничий бізнес, інформаційно-бібліотечну галузь. Основними видами друкованих видань є книга, газета, журнал. Кожен вид друкованої продукції має свою історію, принципи розвитку, місце в суспільстві та особливості технології виробництва. Текст є основою будь-якого виду мовленнєвої діяльності. Скажімо, наведений уривок годиться для ознайомлювального читання:

Текст 1. *Видавнича діяльність охоплює також видання газетної продукції. Згідно з класичним уявленням вітчизняних істориків друку, друковані газети почали виходити на початку XVII ст. в Бельгії (1605), Франції (1609), Англії (1621), а потім в Австрії та Німеччині. Вони випускалися вже з певною періодичністю – один раз на тиждень. Однак ідею газети як періодичного видання в сучасному розумінні пов'язують з ім'ям французького мейстера Теофраста Рендо, що розпочав у 1631 році видання щотижневої «La gazette».*

До середини XVII ст. газета, як тип видання, утвердилася, отримавши поширення спочатку в Європі, а потім – у всьому світі. Перші щоденні газети почали видаватися на початку XVIII ст. у таких містах, як Лондон і Бостон.

Більшість дослідників першою друкованою газетою в Україні вважають львівський щотижневик «Gazette de Leopold», що вийшов 1 січня 1776 року французькою мовою. Перша газета українською мовою мала назву «Зоря Галицька» і вперше була випущена в Галичині 15 травня 1848 року.

До нього можна поставити такі **завдання**:

1. Знайдіть у тексті власні назви і з'ясуйте, що вони позначають.
2. Випишіть із тексту фахову лексику і прокоментуйте її значення (видавнича

діяльність, газетна продукція, друковані газети, друк, періодичність видання, щотижневий видання, щотижневик).

3. Розкажіть про видання газет у вашій країні, у вашому місті.

Текст 2. У другій половині XVII ст. суспільна потреба викликала до життя появу нового друкованого видання – **журналу**. Цим як би заповнювався великий пробіл між книгою та газетою. Журнал був проміжною формою видання, яка поєднала в собі і фундаментальність книги, і оперативність газети. Слово «journal» – французького походження, означає «щоденний, щоденник». В Україні перші журнали почали виходити у Львові у XVIII ст. іноземною мовою.

У цьому тексті варто з'ясувати:

- Чим журнал відрізняється від газети?
- Які журнали студенти тримали в руках? Яка їхня назва і спрямування.

Сучасний світ дуже багатий на періодику. Щоправда, останнім часом вона здебільшого переходить в електронний формат, тому доступ до неї необмежений. Іноземці, які приїжджають в Україну, зазвичай читають інформацію зі своїх смартфонів та комп'ютерів, а щоб зацікавитися нашими періодичними виданнями, потрібно передусім з ними добре ознайомитися. Зокрема, це стосується студентів, які приїжджають на навчання в Україну, заглиблюються в соціум і намагаються в ньому адаптуватися. Для цього вони мусять опанувати мову держави, в якій перебувають, ознайомитися з її культурою, традиціями. А якщо вони здобуватимуть освіту у львівських вишах, то їм необхідно знати видання, які публікують в Україні і безпосередньо в нашому місті. У цьому їм допоможуть викладачі катедри українського прикладного мовознавства на заняттях з української мови як іноземної.

Катедра має солідну методичну базу для занять з іноземцями, у якій важливе місце посідає «Лінгвокраїнознавчий словник власних назв української мови». Вже вийшло 12 випусків словника, серед яких: «Географічні назви» (З. Мацюк, Н. Станкевич, О. Кровицька), «Назви релігійних свят» (О. Антонів), «Назви державних свят» (Д. Добрусинець), «Астрономічні назви» (Г. Тимошик, І. Процик), «Власні імена людей» (В. Кужелюк, Д. Якимович-Чапран), «Назви пам'ятних місць» (З. Василько), «Назви храмів» (І. Кметь), «Назви замків і фортець» (А. Чучвара), «Назви навчальних закладів» (Л. Дуда), «Назви політичних партій України» (Н. Хібеба), «Медійний простір України» (Л. Гавриловська, І. Кочан) тощо.

Зупинімося на випуску про медійний простір України. У ньому подана інформація про 26 українських газет різного формату від вишівських і факультетських видань («Аудиторія», «Каменярь», «Ярослав»), обласних та регіональних («Львівська пошта», «Львівська газета», «Високий замок», «Вечірній Київ», «Експрес» та ін.) до всеукраїнських («Дзеркало тижня», «Молодь України») як загального спрямування, так і фахового («Сільські вісті», «Спортивна газета», «Здоров'я», «Слово «Просвіти»», «Туризм і відпочинок», «Літературна Україна» тощо), а також закордонні видання («Свобода»).

Інформацію про кожне видання, подану у вигляді прототипового тексту (невеликої довідки про видання), цілком можна використати на заняттях з української мови як іноземної, додавши до нього дотекстові та післятекстові завдання на зразок:

1. Яку газету Ви обрали? З якого року вона виходить?
2. Який має формат і спрямування?
3. На яку аудиторію розрахована
4. Чи ознайомлювалися ви з одним із номерів видання? Який матеріал вам

найбільше запам'ятовується? Про що він?

5. Чи є у вашій країні подібні видання?

6. А які ще існують? Ваша улюблена газета на батьківщині? Чому? У якому форматі маєте до неї доступ?

Звичайно, така бесіда можлива в тому випадку, коли іноземець вже розуміє українську мову, може нею висловлюватися, тобто на рівні А2–В1.

Аналогічно у випуску схарактеризовано 14 українськомовних журналів для різної вікової категорії та різного спрямування (“Барвінок”, “Пізнайко”, “Український тиждень”, “Український футбол”, “Мандри”, “Міжнародний туризм”, “Сучасність”, “Слово і час”, “Медична освіта”, “Кіно-Театр” та ін.). Зрозуміло, що не всі із них залишилися на інформаційному ринку. Деякі з них перейшли в комп’ютерний формат, деякі припинили своє існування через певні обставини. А окремі ще й досі виходять, бо мають попит серед населення.

Викладачі катедри українського прикладного мовознавства виконали надзвичайно велику і корисну роботу, уклавши фахові мінісловнички, які знайомлять з певними соціальними сферами життя держави, мас-медійними засобами України. Нам видається, що не завадило б іноземцям знати й українські видавництва, які друкують лише україномовну літературу з різних напрямів, призначень й уподобань. Тобто підібрати й видати матеріал про перші українські друковані книги і видавництва.

Наводимо історичну послідовність видавничої справи, скомпільовану із різних наукових джерел для викладача, який може ці уривки переказувати на заняттях з української мови як іноземної, водночас трактуючи основні дати і місця подій, а потім запропонувавши студентам самостійно обрати та опрацювати відповідну інформацію, доповнити її власними знаннями історії.

Текст 3. Зародження друкарства в Україні пов’язують із зародженням його у Львові. Першою згадкою про це є відомість про те, що у 1460 році львівський міщанин Степан Дронан подарував свою друкарню львівському Онуфрійському монастирю. У 1572–1573 роках у Львові Іван Федорович (Федоров) заклав широко відому «друкарню Федорова», яку тривалий час вважали першою в місті. Однією з найвідоміших українських друкарень стала Львівська братська друкарня, заснована 1573 року, яка спочатку діяла при Успенській церкві. У 1591 році тут видано збірник віршованих декламацій «Просфонима» та грецько-церковнослов’янську граматику «Адельфотес»».

Запитання до тексту:

1. Назвіть прізвища львівських міщан, з якими пов’язане зародження друкарства у Львові.

2. Які назви мали перші друкарні у Львові?

3. Яку продукцію вони випускали?

Текст 4. У 17 ст. у Львові діяли друкарні Михайла Сльозки, Арсенія Желиборського та Йосифа Шумлянського. Пізніше за допомогою Йосифа Шумлянського при церкві св. Юра заклали нову друкарню, на чолі якої став Йосиф Городецький. У другій половині 17 ст. умови для українського книгодрукарства у Львові погіршилися. Після поразки у 1651 році українського війська під Берестечком польська адміністрація припиняє діяльність кириличних друкарень Львова. На початку XVIII ст. у Львові діяла польсько-латинська друкарня братства Св. Трійці при Львівському катедральному соборі. У цей час у Львові діяли приватні друкарні Йосифа Гольчевського (1735–1751), Івана Філіповича (1753–1767), Яна Шліхтина (1755–1787) [7].

Запитання до тексту:

1. Про які друкарні 17–18 ст. йдеться у цьому тексті?
2. Якими мовами і шрифтами друкували у них?
3. Поміркуйте і дайте відповідь: чому саме при церквах і монастирях створюють такі друкарні? (Це вже для осіб з рівнем володіння B2).

Текст 5. *Друковане слово почало поступово утверджуватися, стаючи конкурентом рукописних книжок, а згодом і витісняючи їх. Серед найголовніших осередків раннього українського друкарства можна виділити такі: галицько-волинське; києво-печерське; чернігівське. Друкована книга становила синтез графічного мистецтва і поліграфічної техніки. У Львові вдалося поставити видавничу діяльність на високий рівень. Галицькі друки охоче купували по всій Україні, а також у Білорусі, Молдові, Болгарії, Сербії.*

До цього тексту доречні запитання:

1. Назвіть осередки раннього українського друкарства.
2. Що собою являє друкована книга?
3. У яких країнах охоче купували галицькі друки?

Текст 6. *У друкарні Харківського університету (заснований 1805 р.) видавали перший в Україні журнал «Українській вѣстникъ» (1816–1819). Від 1835 р. діяла друкарня Київського університету. Києво-Печерська друкарня, крім книг церковно-слов'янською мовою, друкувала навчальні посібники для початкових шкіл і духовних училищ, календарі, періодичні видання гражданським шрифтом. Від 1839 р. Одеське товариство історії та старожитностей започаткувало наукові записки.*

Запитання до тексту:

1. При яких навчальних закладах чи наукових установах існували друкарні в Україні?

Текст 7. *«Видавництво Старого Лева» – українське видавництво, засноване 13 грудня 2001 року Мар'яною Савкою і Юрієм Чопиком у Львові. У його доробку є картонки, казки, віршики для малят, повісті для школярів, підліткова серія, нон-фікшн для різного віку, вишукана поезія, цікаві романи, неймовірної краси атласи та альбоми і навіть розмальовки-антистрес.*

Першою книжкою, яка побачила світ у видавництві 2002 року, стала «Малятам і батькам» відомої галицької господині Дарії Цвек. Відтоді Старий Лев створив чимало книг для дітей, на яких вирости цілі покоління і які й зараз продовжують тішити нових читачів та читачок: це і історії про улюблених мумі-тролів Туве Янссон, пізнавальні книжки Бодо Шефера, дотепні повісті від Джеремі Стронга. 2013 року видавництво відкрило своє представництво у Києві. Відтоді видавництво є активним учасником низки міжнародних книжкових виставок у Лондоні, Болоньї, Празі, Сеулі, Франкфурті, Відні, Шанхаї, Римі, Тайбеї, Шарджі тощо. А книжки видавництва неодноразово здобували першість у різних міжнародних преміях. З 2014 року Старий Лев щорічно організовує «Гаражний розпродаж», прибуток від якого передає на благодійні цілі. Переможцем Болонської премії найкращим дитячим видавцем року 2022 стало «Видавництво Старого Лева». Це найбільша й найвпливовіша світова премія для видавців дитячої літератури. Нагороду вручають найкращим видавцям в номінаціях з шести географічних регіонів.

Цей текст можна запропонувати студентам на домашнє читання. Вони повинні його прочитати, зрозуміти, виписати з нього незнайомі слова і з'ясувати за словником їхнє значення. Придумати назву тексту. Спробувати його переказати.

Наведені тексти стосуються як ознайомлювального, так і вивчального читання. Якщо перший вид передбачає зрозуміти в загальному про що текст, то вивчальне читання запроваджують з метою не лише зрозуміти, про що він, а й глибше в нього зануритися: озвучити текстовий матеріал, виявити терміни, які несуть фахову інформацію, з'ясувати їхнє написання, дати відповіді на запитання до тексту, скласти монолог та діалог за його змістом. Окрім того, насичений лінгвокраїнознавчим матеріалом текст додає інформації до історії видавничої справи в Україні.

Висновки. Найочевидніша користь, яку приносить читання іноземною мовою, – це збагачення словникового запасу особи, яка її вивчає. Фаховий матеріал, безумовно, розширює світогляд не лише іноземних студентів, а й стає доречним для тих іноземців, які обрали професію, дотичну до видавничої справи. Наведені тексти можна використати і на курсах вивчення української мови для переселенців чи просто на розмовних курсах української мови.

Список використаної літератури

1. Запаско Я., Мацюк О., Стасенко В. Початки українського друкарства. Львів : Центр Європи, 2000. 224 с.
2. Сокіл Б. Книга для читання української мови. Тернопіль, 2012. Кн. II. 203 с.
3. Станкевич Н. Українська мова як іноземна: методика навчання видів мовленнєвої діяльності : навч. посібник. Львів, 2022. 184 с.
4. Технологія вивчення мов. *Osvita.UA*. 1 травня, 2023. URL : <https://osvita.ua/languages/tehnol/5664>.
5. Тимошик М. Видавнича справа в Україні на сучасному етапі: тенденції, проблеми : текст лекції для студ. Інституту журналістики з курсу “Видавнича справа та редагування”. Київ : Інститут журналістики, 2002. 23 с.
6. Ткаченко В. П. Енциклопедія видавничої справи : навч. посібник. Харків : Прапор, 2008. 320 с.
7. Швець Г. Читаймо українською : посібник з української мови для іноземних студентів. Київ : Фенікс, 2012. 112 с.
8. <https://nlu.org.ua/vustavki.php?id=1160>.
9. <https://ms.detector.media/trendi/post/31469/2023-03-22-za-rik-viyny-ukrainski-vydavnytstva-peredaly-pereselentsyam-600-tysyach-knyzhok/>.
10. [https://uk.wikipedia.org/wiki/ Друкарство у Львові](https://uk.wikipedia.org/wiki/Друкарство_у_Львові).

References

1. Zapasko Y., Matsiuk O., Stasenko V. Pochatky ukrainskoho drukarstva. Lviv : Tsentr Yevropy, 2000. 224 s.
2. Sokil B. Knyha dlia chytannia ukrainskoi movy. Ternopil, 2012. Kn. II. 203 s.
3. Stankevych N. Ukrainska mova yak inozemna: metodyka navchannia vydiv movlennievoi diialnosti: navch. posibnyk. Lviv, 2022. 184 s.
4. Tekhnolohiia vuvchennia mov. *Osvita.UA* 1 travnia, 2023. URL : <https://osvita.ua/languages/tehnol/5664>
5. Tymoshyk M. Vydavnycha sprava v Ukraini na suchasnomu etapi: tendentsii, problemy: Tekst lektsii dlia stud. Instytutu zhurnalistyky z kursu “Vydavnycha sprava ta redahuvannia”. Kyiv : Instytut zhurnalistyky, 2002. 23 s.
6. Tkachenko V. P. Entsyklopediia vydavnychoi spravy: navch. posibnyk. Kharkiv : Prapor. 2008. 320 s.

7. Shvets H. Chytymo ukraïnskoïu : posibnyk z ukraïnskoï movy dlia inozemnykh studentiv. Kyïv : Feniks, 2012. 112 s.

8. <https://nlu.org.ua/vustavki.php?id=1160>.

9. <https://ms.detector.media/trendi/post/31469/2023-03-22-za-rik-viyny-ukraïnski-vydavnytstva-peredaly-pereselentsyam-600-tysyach-knyzhok/>.

10. https://uk.wikipedia.org/wiki/Drukarkstvo_u_Lvovi.

PUBLISHING TOPICS IN THE UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE READING TEXTS: RELEVANCE AND PROSPECTS

Roman Sotnyk

*Ivan Franko National University of Lviv
Department of Ukrainian Applied Linguistics
Universytetska Str., 1, room 233, Lviv, Ukraine
phone: 032 239 43 55
e-mail: roman.sotnyk@lnu.edu.ua
<http://orcid.org/0009-0001-0122-3594>*

The materials of the publishing direction, used in classes on linguistic and regional studies for foreign students, were considered. Among the main types of speech activity, in particular, listening, speaking, reading and writing, reading itself occupies an important place during the acquisition of a foreign language. Many works of Methodist scientists (H. Shvets, B. Sokil, I. Drozdova, N. Stankevych, etc.) are dedicated to him, who research and describe various forms and methods of working with texts of different styles.

The leading place in the educational process is occupied by texts of a general human orientation, as well as professional ones related to the future specialty of today's students. We consider that text materials from the publishing field will immerse foreigners in national-historical topics, will give an opportunity to master the terminology used not only by specialists, but also by ordinary citizens of any country, will be useful to those students who intend to connect their future activities with journalism, book publishing, publishing processes.

It is worth adding that the vocabulary from this field will be useful to Russian-speaking Ukrainians who are now immigrants, have switched to the state language in communication, and are improving their knowledge and skills of mastering Ukrainian.

At the present stage, the publishing business covers editorial and publishing activities, journalism, printing, publishing business, information and library industry. The main types of printed publications are books, newspapers, and magazines. Each type of printed product has its own history, principles of development, place in society and features of production technology.

Despite the fact that paper products today are significantly inferior to electronic ones, publishing houses continue to exist, often get a second wind, develop, master new markets and fill appropriate niches in the global space of the printed word, receive prestigious awards at international competitions, and also use the opportunities to distribute their published products in different parts of the world, attracting translators from other languages.

Having outlined the sphere of publishing and its achievements, made several excursions into its history, highlighted Lviv as the ancestral home of publishing, which is reflected in educational texts of various forms of complexity. This will contribute to the perception of Ukraine as a highly cultured nation.

Key words: publishing, linguistic and regional studies, educational texts, reading method, Ukrainian language as a foreign language.

Стаття надійшла до редакції 23.04.2023

доопрацьована 27.04.2023

прийнята до друку 02.05.2023